

До спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03
Національного університету «Одеська
юридична академія»
65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Логвинського Георгія Володимировича
на тему «Кримінально-правова характеристика посягання на
захисника чи представника особи», подану на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право
та кримінологія; кримінально-виконавче право**

Актуальність теми дослідження. Європейський фактор розвитку України як правової держави актуалізує проблеми гарантування прав та свобод учасникам судового процесу, а також їх ефективну кримінально-правову охорону від суспільно небезпечних посягань. Для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура, діяльність якої, відповідно до ст. 131-2 Конституції України, гарантується. Засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначаються Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», кримінальним процесуальним законодавством України, рішеннями Національної асоціації адвокатів України, правилами адвокатської етики та ін. При цьому організація якісної роботи адвокатури та реалізація принципу змагальності судочинства потребує обов'язкового забезпечення реальних гарантій безпеки для захисників чи представників осіб. Тому розробка правових рішень повинна виходити з об'єктивно назрілої потреби модернізації правових норм, які регламентовані протягом еволюції національної правової системи. Тому особливої актуальності набувають питання кримінально-правової охорони захисника та представника особи, а також їх близьких родичів та членів сім'ї від таких кримінальних правопорушень.

Питання кримінальної відповідальності за посягання на захисника чи представника особи та інші кримінальні правопорушення проти правосуддя досліджували такі відомі вчені, як: В.І. Борисов, О.О. Дудоров, М.І. Мельник, В.О. Навроцький, Л.М. Палюх, Є.Л. Стрельцов, А.М. Соловйова, О.С. Сотула, М.І. Хавронюк, С.С. Яценко та інші. Але ще залишається коло питань щодо

кримінально-правової охорони захисника та представника особи від посягань, які потребують свого комплексного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження спрямоване на реалізацію положень: Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, ухваленої Законом України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV; Плану заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що впливають з її членства в Раді Європи, затвердженого Указом Президента України від 12 січня 2011 р. № 24/2011; Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, схваленої Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015; Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015; Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. та ін.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» «Стан, тенденції та перспективи розвитку кримінального права у XXI столітті» на 2016–2020 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016–2020 роки (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є аналіз кримінально-правової характеристики посягання на захисника чи представника особи.

Для досягнення цієї мети в дисертації вирішувалися такі завдання:

розглянути ранні етапи формування законодавства про посягання на захисника чи представника особи;

охарактеризувати еволюцію правової охорони захисника чи представника особи протягом XX століття;

проаналізувати міжнародно-правові стандарти та кримінально-правові гарантії прав захисника та представника особи від незаконного втручання, примушування, психічного та фізичного насильства та переслідування;

дослідити об'єкт посягання на захисника чи представника особи;

розглянути ознаки потерпілих від посягання на захисника чи представника особи;

охарактеризувати об'єктивну сторону посягання на захисника чи представника особи;

визначити ознаки суб'єкта посягання на захисника чи представника особи;

дати загальну характеристику суб'єктивної сторони посягання на захисника чи представника особи;

вивчити питання розмежування посягання на захисника чи представника особи із суміжними кримінальними правопорушеннями;

розглянути посягання на захисника чи представника особи у законодавстві країн сім'ї загального права;

охарактеризувати посягання на захисника чи представника особи у законодавстві країн романо-германської правової сім'ї.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері кримінально-правової охорони захисника чи представника особи від посягань.

Предмет дослідження – кримінально-правова характеристика посягання на захисника чи представника особи.

Методи дослідження. В ході дисертаційного дослідження застосовувалися різноманітні наукові методи, зокрема: діалектичний – дозволив проаналізувати кримінальне законодавство та практику його застосування щодо відповідальності за посягання на захисника чи представника особи (застосовувався у всіх розділах); історико-правовий – надав можливості з'ясувати генезис норм про кримінальну відповідальність за посягання на захисника чи представника особи (підрозділи 1.1, 1.2.); порівняльно-правовий – використовувався для опанування іноземного досвіду зарубіжних країн щодо інституту кримінальної відповідальності за посягання на захисника чи

представника особи (розділ 4); логіко-семантичний – забезпечив дослідження та поглиблення понятійного апарату щодо теми дослідження (підрозділ 1.3, розділ 2); конкретно-соціологічний – дав змогу вивчити матеріали судової та слідчої практики, здійснити власні емпіричні дослідження в контексті дослідження кримінальної відповідальності за посягання на захисника чи представника особи (застосовувався у всіх розділах); статистичний – застосовувався підчас узагальнення правозастосовної практики щодо посягання на захисника чи представника особи (застосовувався в усіх розділах).

Нормативною базою дослідження є: Конституція України, Кримінальний кодекс України 2001 року, Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року та інші закони України, законодавство зарубіжних країн, зокрема, кримінальні кодекси окремих штатів США, країн Східної Європи тощо. Історичний метод дослідження вимагав вивчення кримінального законодавства Російської імперії (XVIII – початок XX ст.), Австро-Угорської імперії (Австрійський Кодекс «Про злочини, правопорушення та проступки» 1852 року, Закон «Про кримінальне судочинство» 1873 р. та ін.), кримінальні кодекси УРСР 1922, 1927 і 1960 рр. та ін. У роботі аналізуються необхідні для дослідження положення постанов Пленуму Верховного Суду України, вищих судових інстанцій, які діяли раніше в СРСР, УРСР.

В емпіричну основу дослідження були покладені статистичні і аналітичні дані МВС України, Верховного Суду України, а також ухвали Верховного Суду СРСР, УРСР, РРФСР та зарубіжних країн.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим комплексним дослідженням кримінально-правової характеристики посягання на захисника чи представника особи.

За результатами проведеного дослідження сформульовані такі теоретичні та практичні положення, що мають наукову новизну:

вперше:

аргументовано необхідність зміни назви розділу XVIII Особливої частини КК України та запропоновано таку редакцію: «Кримінальні правопорушення

проти діяльності, пов'язаної із здійсненням правосуддя чи правозахисної діяльності»;

на основі позитивного зарубіжного досвіду, враховуючи те, що мотив вчинення кримінального правопорушення може бути обумовлений невдоволенням такою законною діяльністю, помстою за таку законну діяльність, а також стосуватися минулої, теперішньої чи майбутньої законної діяльності потерпілого, запропоновано доповнити ч.1 ст. 398, ч. 2 ст. 398, ч. 3 ст. 398, ч. 1 ст. 400 КК України після слів «пов'язаною з наданням правової допомоги» словами «зادля припинення чи зміни характеру такої діяльності або з мотивів помсти»;

здійснена систематизація положень кримінальних кодексів зарубіжних країн романо-германської правової сім'ї щодо криміналізації посягань на захисника чи представника особи та виявлено три основні підходи: 1) криміналізація діяння щодо посягання на захисника чи представника особи на рівні окремої статті; 2) криміналізація діяння щодо посягання на захисника чи представника особи в одній статті з іншими учасниками судового процесу (адвоката, прокурора, експерта, перекладача або свідка в ході судового розгляду, з метою змінити хід судового розгляду та ін.); 3) криміналізація діяння щодо посягання на захисника чи представника особи шляхом утворення в якості кваліфікуючої ознаки іншого кримінального правопорушення;

вдосконалено:

пропозицію щодо зміни назви ст. 400 КК України, яка в авторський редакції повинна мати наступний вигляд: «Умисне вбивство або замах на вбивство особи, яка здійснює правозахисну діяльність»;

поняття «втручання» в діяльність захисника чи представника особи як порушення встановлених законом гарантій від примушування, вчинення перешкод щодо здійснення правомірної діяльності, а також від політичного переслідування у зв'язку з правомірною діяльністю захисника та представника особи;

підходи до визначення видового об'єкту посягань на захисника чи представника особи як порядку здійснення правозахисної діяльності особою,

яка надає правову допомогу, захищеність особистих, майнових прав і інтересів особи, яка здійснює таку діяльність та її близьких родичів;

дістало подальшого розвитку:

розуміння кримінально-правових гарантій прав захисника та представника особи від незаконного втручання, примушування, психічного та фізичного насильства та переслідування як системи взаємопов'язаних елементів, що утворюють єдине ціле, взаємодіють між собою та механізмом кримінально-правової охорони;

поняття «адвокатська таємниця», «правомірна діяльність захисника чи представника особи з надання правової допомоги», «кримінально-правові гарантії прав захисника та представника особи» в контексті кримінально-правової охорони захисника та представника особи;

положення щодо визначення кола потерпілих від посягань на захисника чи представника особи і внесення відповідних змін до норм ст.ст. 398, 400 КК України та доповнення тексту статей після слів «щодо близьких родичів» словами «та членів їх сім'ї»;

підходи щодо усунення недоліків законодавчої техніки на техніко-юридичному рівні у текстах ст.ст. 398, 400 КК України, а саме у ч. 2 ст. 398 слова «легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень» запропоновано вживати в однині «легкого або середньої тяжкості тілесного ушкодження», оскільки для кваліфікації за цією ознакою достатньо одного такого ушкодження, у ч. 1 ст. 400 перед словом «вбивство» додати «умисне»;

критерії розмежування суміжних складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 398, 400 КК України, із суміжними складами кримінальних правопорушень, зокрема, передбачених статтями 115, 129, 397 КК України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки та пропозиції, викладені у роботі, можуть бути використані у:

науково-дослідній роботі – для більш ґрунтовного дослідження норм про кримінальну відповідальність за посягання на захисника чи представника особи;

правотворчій діяльності – для вдосконалення норм КК України, які

встановлюють відповідальність за посягання на життя, погрози або насильства щодо захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, та для вдосконалення положень кримінального процесуального законодавства;

правозастосовній діяльності – для правильної кримінально-правової кваліфікації дій, пов'язаних з посяганням на життя, погрози або насильства щодо захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги;

навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальне право України», «Порівняльне кримінальне право», «Кримінальний процес України».

Результати дослідження були апробовані Г.В. Логвинським під час обговорення дисертації та окремих її розділів на засіданнях кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія», засіданні Південного регіонального центру Національної академії правових наук України та на 6 міжнародних наукових та науково-практичних конференціях та семінарах, серед яких: «Кримінальне правопорушення: національний та зарубіжний виміри» (24 травня 2019 р., м. Одеса); «ECHR's jurisprudence in digital era» (May 31–June 1, 2019, Odesa); «Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру» (з нагоди 30-ти річчя проголошення незалежності України та 25-ти річчя прийняття Конституції України)» (21 травня 2021 р., м. Одеса); «Кримінально-правова правотворчість: визначення та значення» (28 травня 2021 р., м. Одеса); «Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів» (4–5 черв. 2021 р., м. Харків); «Юридичні науки: проблеми та перспективи» (25–26 черв. 2021 р., м. Запоріжжя).

Основні положення та висновки дисертаційного дослідження опубліковані в 13 наукових працях, з них 4 наукові статті опубліковані у фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, 3 наукові статті, опубліковані у зарубіжних юридичних виданнях юридичного напрямку, та 6 тез доповідей на наукових конференціях.

У цілому позитивно оцінюючи рецензовану працю, слід звернути увагу на окремі протиріччя, спірні положення, які, на мою думку, потребують додаткової аргументації чи спеціальних пояснень під час захисту дисертації:

1. У підрозділі 1.3. роботи здобувачем досліджено міжнародно-правові стандарти та кримінально-правові гарантії прав захисника та представника особи. Чим викликаний науковий інтерес до такого питання в межах теми дисертаційного дослідження?

2. В роботі проаналізовано значний масив справ ЄСПЛ (на стор. 35 і далі по роботі). Враховуючи обмеженість дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук певним обсягом, виникає питання, чи відносяться питання, порушені у практиці ЄСПЛ до предмету дисертаційного дослідження?

3. На стор. 194 роботи зазначено: «Родовим об'єктом кримінальних правопорушень, передбачених у розділі XVIII Особливої частини КК України, є суспільні відносини, які регулюють встановлений законом порядок здійснення правосуддя, сприяння здійсненню такої та правозахисної діяльності». Запропоновано назву цього розділу викласти в такій редакції: «Злочини проти діяльності, пов'язаної зі здійсненням правосуддя чи правозахисної діяльності». Залишається відкритим питання про те, чим викликана необхідність удосконалення назви цього розділу КК України?

4. Також викликає питання стосовно запропонованої новели щодо необхідності кримінально-правового захисту не лише захисника, представника особи, як це передбачено у статтях 398, 400 КК України, але і законних представників, інших осіб, які здійснюють правозахисну діяльність з надання правової допомоги, при чому незалежно від правової галузевої приналежності такої допомоги. Запропоновано слова «захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги» у статтях 398–400 КК України замінити словами «особи, яка здійснює правозахисну діяльність». Під час захисту дисертації це принципове питання бажано додатково аргументувати.

5. У роботі виділено окремий четвертий розділ про порівняльно-правове дослідження посягання на захисника чи представника особи за кримінальним законодавством України та зарубіжних країн. Посяганням на захисника чи представника особи у законодавстві країн сім'ї загального права та посяганням на захисника чи представника особи у законодавстві країн романо-германській правовій сім'ї присвячено, як правило, два окремих підрозділи. Потребує уточнення, які критерії використовував здобувач, виділяючи лише дві правові сім'ї для компаративістського дослідження.

Проте зазначені вище зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку виконаного дисертантом дослідження та не знижують у цілому наукової цінності та позитивної оцінки представленої роботи.

Оцінка змісту дисертації в цілому. Положення та висновки, винесені на захист, є достатньо обґрунтованими, розв'язують важливу наукову задачу. Дисертація Г. В. Логвинського на тему «Кримінально-правова характеристика посягання на захисника чи представника особи» містить висунуті здобувачем науково обґрунтовані результати, наукові положення, характеризується єдністю змісту і свідчать про особистий внесок здобувача в науку кримінального права. Дисертація відповідає вимогам, які передбачені пунктами 9, 10, 12, 13, 14 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а сам здобувач – Логвинський Георгій Володимирович на основі публічного захисту заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент:

**Завідувач кафедри
кримінального та
адміністративного права
Академії адвокатури України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України**

Р.В. Вереша